

pripravil si si
pot, slavec
in odletel
iz noči

KOPJA zdaj je na hribu
jelen,
tudi na sosednjem,
podajata si kopja,
ki kot strele
letijo skozi zrak

Janez
Menart

Pesniški prevod — del naše splošne kulture

Glede na velik pomen prevajanja, pri nas o njem na splošno vse premalo pišemo, pa naj že gre za teoretična vprašanja, za pregledovanje in ocenjevanje najrazličnejših prevodov, ali pa za članke in razprave, ki se prevajanja lotevajo s kake druge plati, denimo zgodovinske, pregledne ali načrtovalske. Zlasti ta zadnji pristop je izjemno redek, skoraj zmerom le nekako bežen in drugoten. Zdi pa se mi,

da je čas s svojimi spremembami navrgel nekaj vprašanj, s katerimi se moramo pravočasno soočiti, da ne bi naša kultura kdaj v prihodnje trpela nepotrebne škode. Zato sem se odločil, da po svoji moči pomorem k udelanju poti za prihodnje, zdaj ko je še dovolj zgodaj, in da v zvezi s tem spregovorim o nekaterih praktičnih vprašanjih s področja slovenskega pesniškega prevajanja.

Tako kot povsod po svetu je imelo prevajanje tudi pri Slovencih zmerom zelo velik pomen: od tiska naše prve knjige naprej, ki je bila v glavnem prevod, je za to trditev toliko nespornih dokazov, da bi jih bilo res nepotrebno naštevati. Zato se lahko takoj omejim na ožje področje in svoje misli usmerim na same pesniške prevode.

Že v Trubarjevem *Katekizmu* in protestantskih pesmaricah najdemo v velikem številu tudi prirejene ali čiste prevode tujejezičnih pesmi. Isto velja za poznejše katoliške cerkvene pesmarice. Prevode pesmi najdemo tudi v prvem našem almanahu *Pisanice*. In seveda pri Valentinu Vodniku, ki je med drugimi prvimi stvarmi izdal tudi prvo knjigo pesniških prevodov (*Pesmi za brambovce*). Veliko prevodov je tudi v *Kranjski čbelici* in pri-

samem Prešernu. Ena prvih Levstikovih del je prevod *Kraljedvorskega rokopisa*.

Nekako po letu 1848 smemo govoriti že o stalni, čeprav nenačrtni skrbi za prevajanje iz tujih književnosti in v nemajhni meri tudi za prevajanje pesniških del. Ta skrb ali vsaj precejšnja naklonjenost do prevodnega pesništva se je kazala predvsem v *Kmetijskih novicah* in v Janežičevi knjižni zbirki *Cvetje iz domačih in tujih logov* pa tudi pri *Matici slovenski*. Če pustimo ob strani samo kakovost, lahko v tem obdobju kakih tridesetih let in še pozneje, vse do preloma stoletja, naštejemo celo vrsto manjših imen, ki so po svojih močeh presajala »tuje rožice na domače gredice«. Mnogo prevodov je bilo raztresenih po raznih glasilih, izhajali pa so tudi v samostojnih knjigah. Dr. Karel Glaser v svoji literarni zgodovini pri izboru del omenja tudi tole, kar naj nam označi to prevajanje tam okrog sedemdesetih let preteklega stoletja »... primernejši bi bil Horacij ali Ovidij, pa izbirati se ni moglo, ker se je porabilo to, s čimer se je, kdo takrat slučajno pečal. Isto velja o novejših slovstvih.«

Za osvetlitev naj navedem nekaj prevodov tistega časa. Franc Jeriša je prevedel *Ossiana* in Byronove *Hebrejske melodije*. Jovan Vesel Koseski Byronovo pesnitev *Mazepa*, približno četrtno *Iliade*, pet spevov Dantejeve *Božanske komedije*, več Puškinovih pesnitev ter zajetne cikle iz del Goetheja, Schillerja, Chamissa in Uhlanda in še marsikaj. Ivan Vesel (Vesnin) je prevedel Lermontovi pesnitvi *Izmail-Bej* in *Demon*. Janez Bilc je objavil prevod Mažuraničeve pesnitve *Smrt Smail-age Čengiča*. Dr. Jožef Šubic je poslovenil Vergilovo pesnitev *Georgikon*. Zelo veliko je prevajal tudi Matija Valjavec med drugim Mickiewiczzeve *Krimske sonete*. K tem prevodom poezije je morda treba prišteti še Koseskega in Cegnarjeve prevode petih Schillerjevih dram v verzih, dve drami v verzih Silvia Pellica, delo Jerneja Križaja, Valjavčevo prepesnitev Sofoklejevega *Ajanta* in ne nazadnje tudi Pleteršnikov prevod ruskega jezikovnega spomenika *Slovo o polku Igorjevem*.

Že teh nekaj nepopolnih navedb nam kaže, da je bilo prevajanje poezije v tedanji naši še precej skromni književnosti sorazmerno številno zastopano. Zanimivo pa je pri tem in nedvomno v veliko škodo prevajalskemu razvoju, da naši najboljši pesniki tistih desetletij v glavnem niso prevajali: Stritar le nekaj sto verzov v polemične namene. Jenko nič. Gregorčič skoraj nič. Aškerc nekaj malega.

Božidar Borko v zborniku Slovenska Matica meni v tej zvezi takole: »Prevajalstvo v tistih časih še ni bilo priznано kot umetnost in kdor si pri prevajanju tujih tekstov, posebej še poezije, ne zastavlja visokega smotra poustvarjalnega dela, običi v filološkem primitivizmu ‚prestavljanja‘. In taka ‚prestavljalna‘ stopnja prevajalstva označuje domala vse tedanje prevode...« In malo predtem isti avtor pravi: »Šlo je predvsem za to, da si slovenski narod ustvari kar se dá močno izvirno literaturo.« In malo naprej: »Sicer pa je bil mednarodni obtok literarnih vrednot povsod v Evropi mnogo manjši, kot je v našem stoletju... Prevodne politike kot bistvenega dela splošne kulturne politike tedaj niso poznali.«

Zaradi tega torej, ker so prevajali poezijo predvsem manjši pesniki, pa tudi zaradi hitrega zastarevanja jezika, ki se je šele utrjeval in v mnogem tudi še nastajal, lahko rečemo, da je domala vse prevajalsko delo

preteklega stoletja za današnji čas izgubljeno in da je do naših dni iz preteklega stoletja ohranil ceno le Prešernov prevod *Lenore*.

Kljub neposredni neuporabnosti vseh teh številnih prevodov za današnje dni, pa je vse to delo skozi desetletja le naredilo nekaj pomembnega. Predvsem je ustvarilo prevajalsko tradicijo, razen tega pa izoblikovalo dokončno predstavo in zahtevo, kakšno naj bo prevajanje poezije — in sicer — da naj temelji na osnovah, ki jih je v praksi pokazal že Prešeren: da je treba prevajati iz izvirnika, da je treba prevajati v obliki izvirnika in da je pri prevajanju pred dobesedno točnostjo treba dajati prednost pesniški lepoti.

2.

Prvi prevodi, ki še do današnjih dni niso izgubili svoje vrednosti, ali vsaj ne preveč izgubili, so nastali na prelomu stoletja. Glavni vzrok za njihovo »obstojnost« je bil prav gotovo v tem, da so se s prevajanjem začeli ukvarjati tudi veliki pesniki, da je pesniška kultura tudi pri manjših talentih zaradi nastopa Moderne in meril, ki so se z njo sama po sebi dvignila, zelo porasla. V nemajhni meri pa je k temu pripomogla tudi vse večja ustaljenost jezika, ki v dvajsetem stoletju ni več podlegel tako naglim in velikim spremembam kot prej.

Po letu 1900 pa je poleg same vrednosti prevodov poraslo tudi njihovo število. Do tega je po eni strani prišlo zaradi večjega števila omikanih in narodnozavednih ljudi, ki so se začeli odpirati v svet mnogo bolj kot prej, po drugi strani pa tudi zaradi ugodnejših gmotnih razmer, ki so olajševale objavlanje. Splošen vtis, ki ga dobimo pri bežnem pregledu tega, kaj vse je izhajalo, govori za to, da je število prevodov od začetka tega stoletja naglo naraščalo, med prvo svetovno vojno in še nekaj let po njej močno upadlo, nato pa se začelo spet naglo dvigati. V zvezi s tem je treba tudi omeniti, da je po vtisu, ki ga daje to obdobje, prevajanje postalo upoštevana umetniška dejavnost in da so prevajali domala prav vsi pesniki, eni več drugi manj, a skoraj brez izjeme vsi. Človek se kar začudi, ko med pesniškimi prevajalci najde tudi taka imena, kot sta na primer France Bevk ali Ivan Pregelj.

Kljub vsemu povedanemu pa je treba poudariti, da je bilo pesniških prevodov še zmerom mnogo, mnogo premalo, da bi z njimi lahko dotekli zamujeno, in pa to, da so ti prevodi nastajali še bolj nenačrtno in v medsebojnem nesorazmerju kot v prejšnjem stoletju. Za dobo, v kateri so nastajali, so bile namreč značilne vsemogoče umetniške smeri, po njih pa se je zaradi prevajalskih nagnenj ravnalo tudi prevajanje. Tako je nastalo vse polno prevodov iz tedanjih sodobnih pesnikov, medtem ko svetovnih klasikov, ki jih še zmerom nismo imeli, ni nihče načrtno prevajal.

Tako moramo ugotoviti, da vse do konca druge svetovne vojne naša bera pri prevajanju poezije ni zadovoljiva. Razbitost in nenačrtnost revijskih objav se kaže tudi v pisanosti knjižnih izdaj, ki jih, žal, lahko skoraj preštujemo na prste, pa čeprav gre za okroglo 50 let. Najprej si oglejmo antologije, ki bi jih človek najprej pričakoval, a jih imamo le peščico: ruska, sodobna francoska, češka, starorimska, italijanska, moderna španska, dva snopiča angleških paberkov od kdovekod; in še Gradnikove prepesnitve kitajskih pesnikov — pa smo pri koncu (če nisem česa pozabil). K tem antologijam je treba prišteti še nekaj knjig s prevodi posamičnih avtorjev: *Portugiške*

sonete, Baumbachovega *Zlatoroga*, droben izbor Heinejevih pesmi, nekaj spevov *Illjade*, tri knjižice Horacija, izbor La Fontainovih basni, zajetno knjigo prevodov iz Lermontova, izbor Michelangelovih sonetov, »Kitico Mickiewiczevih«, Jana Kasprowicza *Himne na steklu*, Puškinovo *Pravljico o carju Saltanu*, pesnitvi *Poltava* in *Bronasti jezdec* istega avtorja, Prijateljjev prevod Jevgenija Onjegina, prevod Ševčenkovega *Kobzarja*, že od nastanka neuporaben, prav tako neuporaben prevod Mickiewiczeve pesnitve *Gražina* in Puškinovih *Ciganov*; nadalje tri zbirke Tagoreja, Tennysonovo pesnitve *Henoh Arden*, Funtkov prevod *Fausta*, Havličkovo satiro *Krst sv. Vladimira*, Njegošev *Gorski venec* in še kaj (to ali ono mi je morda ušlo, a mnogo ne). Iz revij je treba navesti še Klopčičev prevod Blokove pesnitve *Dvanajst* in pa Debeljakov prevod Dantejeve *Božanske komedije*.

Zanimalo me je, kako je s prevodi, nastalimi v letih 1895 do 1945, raztresenimi po raznih revijah: morda prevodi so in jih je treba samo zbrati? Po jugoslovanski bibliografiji sem pregledal nekaj glavnih imen, ki bi jih morala upoštevati vsaka nemška antologija. Za nemško književnost sem se odločil zato, ker sem zaradi dolgega nemškega vpliva po občutku pričakoval največ prevodov prav iz nje. Izid je bil slab: nobene pesmi nisem našel ob imenih Walter von der Vogelweide, Vogau, Gryphius, Silesius, Hebel, Brentano, Mörike, Storm, Morgenstern, Zuckmayer; po en prevod premorejo: Novalis, George, Gellert, Brecht, Werfel, Klopstock; po dva prevoda imajo Platen, Eichendorf; po tri Hölderlin, Trakl, Rückert; nekaj več Uhland in Körner; iz Lenaua je 11 prevodov, iz Schillerja 25, iz Rilkeja 17; iz Goetheja 18 in le Heine »premore« 63 slovenskih prevodov.

Že na prvi pogled vidimo, da ni bilo v prevajanju nobene načrtnosti. Iz števila in kvalitete obstoječih prevodov se ne bi dala sestaviti »dostojna« antologija.

Rekel sem si: morda pa sem sklepal napak, morda iz nemščine, kljub prvemu vtisu, naši ljudje niso veliko prevajali, ker so pač lahko brali v nemščini. Zato sem isto stvar ponovil, s francosko poezijo. A zaključek je bil še bolj porazen: du Bellay, Vigny, Chénier, Malarmée, Apollinaire — nič; Charles Orleanski, Ronsard, Hugo, Musset, Gautier, Rimbaud — po en prevod; Lamartine — dva (povsem obrobni pesmi); Baudelaire (poleg prevodov v prozi) in Valery po 3 prevode; pač pa se okrog 14-ih prevodov Varlainea kar tre prevajalcev (naj jih zaradi zanimivosti navedem: France Kosmač, France Bevk, Viktor Šonc, Ivan Pregelj, Vojeslav Mole, Anton Debeljak, Ivan Čampa in Miran Jarc).

Ta bežni, okvirni pregled pesniškega prevajanja od začetka tega stoletja do konca druge svetovne vojne, nam kaže seveda večje in trajnejše dosežke, kot smo jih ugotovili za predhodno obdobje, vendar pa nam obenem tudi razkriva precejšnjo nenačrtnost kakor tudi količinsko skromnost glede na realne možnosti, ki so obstajale. Morda je te nezadostnosti kriva velika skrb, ki so jo v tem obdobju izkovali prevodom proze in dramatike (tudi v verzih) in ki je na teh dveh področjih rodila velike in trajne uspehe.

3.

Če si zdaj po vsem tem, kar je bilo povedanega, ogledamo *Slovensko bibliografijo* (ta čudoviti priročnik!) za povojna leta, že po nekaj minutah, že po pregledu prvih nekaj knjig, ugotovimo, da je po osvoboditvi (tudi)

v prevajanju poezije prišlo do izjemnega poleta in velikega skoka. V kakih desetih letih je bilo na tem področju narejenega več kot prej v petdesetih. Če je prej pesniška knjiga izšla na nekaj let, kot smo videli, pride za vse povojno obdobje približno po pet novih knjižnih prevodov na leto in k temu še kaka dva ponatisa. Ta pojav je prav zanimiv. Možnosti za objavljanje so bile po osvoboditvi (in so še zmerom) prav idealne: vsako spodobno opravljeno delo s tega področja z lahkoto zagleda beli dan. Toda znano mi je, da tudi med dvema vojnama ni bilo mnogo slabše za ta del, da so namreč, na splošno, iskali založniki avtorje in ne obratno. Poleg tega so poezijo prevajali pred vojno in po njej v veliki meri isti ljudje — pa kakšna razlika! Vse tako kaže, da zgodovinski dogodki s svojim poletom delajo prave čudeže.

Prevodov, objavljenih po revijah, ne kaže navajati, nastal bi predolg seznam. Dovolj je, če omenimo, da so se kot po pravilu začela pojavljati vsa večja imena svetovne poezije.

V knjižnih izdajah pa smo že v prvih petih letih po vojni dobili celotne prevode *Iliade*, *Odiseje*, *Gorskega venca*, pesnitve *Smrt Smail-age Čengiča* ter izbore iz Goetheja, Puškina, Krylova in Tjutčeva.

V naslednjih petindvajsetih letih smo iz posameznih književnosti dobili v slovenski besedi tale pesniška imena:

Iz antike: antologijo starogrške lirike, v posebnih zvezkih pa še (poleg večkrat ponatisnjene *Iliade* in *Odiseje*) prevode Anakreonta in Sapfe, pa tudi nekaj Ezopovih basni.

Od rimske poezije smo dobili antologijo rimske lirike, v posameznih knjigah pa izbore Horaca, Katula, Ovida, Properca, dalje Lukrecovo pesnitev *O naravi sveta*, Vergilovo *Eneido* ter *Bukolika* in *Georgika* istega pesnika. Nekatero knjige so izšle večkrat, dve ali tri tudi v različnih prevodih.

Iz nemškega sveta obstajajo prevodi: antologija novejše avstrijske lirike, skrajšana *Pesem o Nibelungih*, Goethejev *Faust*, Goethejev zajeten izbor v več ponatisih, *Herman in Doroteja* istega avtorja, Bodenstedtove *Pesmi Mirze Šafija*, zelo izčrpen izbor Heineja, *Kornet* in obširen izbor iz Rilkeja, manjši izbori iz Trakla, Benna, Hansa Arpa in še kakšna malenkost.

Ena izmed najbolje »pokritih« poezij je (v glavnem po zaslugi Mileta Klopčiča) ruska: razen zelo izčrpnega izbora Puškina, s kar dvema dobrima prevodoma Onjegina (eden je Bordonov) in zajetnega prevoda glavnih Lermontovih pesmi in pesnitev — kar vse je izšlo v številnih ponatisih — obstaja še cela vrsta posameznih knjig in izborov: *Slovo o polku Igorjevem*, pesmi Jesenina, Jevtušenka, Voznesenskega, Vinokurova, Majakovskega, pesnitev *Oblak v hlačah* istega avtorja, Blokova pesnitev *Dvanaest*, petdeset basni Krylova in še kaj.

Dovolj dobro je zastopana tudi italijanska poezija (ki jo zvesto spremlja predvsem Ciril Zlobec). Najprej je treba omeniti neko — za nas — pravo razkošje: dva delna in en celoten prevod Dantejeve *Božanske komedije* (Tine Debeljak, Gradnik, Andrej Capuder). Od Danteja imamo še *Novo življenje*, Sledijo: dva prevoda izborov iz Leopardija, dva prevoda Foscolovih *Grobov*, knjiga Petrarcovih sonetov in kancon, izbor iz Carduccija, iz Quasimoda, iz Montaleja; k vsemu temu pa je treba prišteti še antologijo sodobne italijanske lirike.

Predvsem Rozka Štefanova in Lojze Krakar sta poskrbela, da je v slovenskih prevodih sorazmerno zelo dobro zastopana tudi poljska poezija. Poleg obširne lirike dvajsetega stoletja in celotnega epa *Gospod Tadej* premoremo še izbore Mickiewicza, Slowackega, Kochanovskega, Róževiča in knjigo Tuwimovih pesmi (ki niso samo za otroke, čeprav so napisane predvsem zanje).

Druga slovenska poezija je bolj slabo zastopana: iz češke obstajata le izbora Mache in Vladimira Holana; iz ukrajinske izbor Tarasa Ševčenka; iz bolgarske drobna antologija in (vse) pesmi Hrista Boteva. Iz slovaške drobna knjižica sodobnega pesnika Fera Lipke; iz beloruske in iz lužiško srbske nisem v knjižni obliki zasledil ničesar.

Med slovanskimi literaturami so seveda še jugoslovanske, ki jih iz navade obravnavamo posebej. Prevodi iz vseh teh so precej številni, zato naj navedem le glavne reči: obširno in pregledno antologijo hrvaške poezije, antologijo stare in antologijo sodobne makedonske poezije, Njegošev *Gorski venec*, Mažuranićevo *Smrt Smail-age Čengića*, ter izbore iz Radičevića, Nazorja, Krkleca, Maksimovičeve, Kranjčevića, Daviča, Pope, Raičkovića, Tadijanovića, Ujevića, Mihalića, Slavička, prevod Kovačičeve pesnitve *Jama* ter prevode makedonskih poetov Šopova, Koneskega ter Racina.

Zlasti v zadnjem desetletju se je nekoliko odprla španska pesniška zakladnica. Dobili smo knjige prevodov iz del Lorce, Machada, Jimeneza in Pabla Nerude (iz prekmorskega španskega sveta) ter dovolj bogat izbor španskih ljudskih romanc. Od sosednje portugalske poezije premoremo za zdaj, žal, samo za šolsko rabo skrajšano *Luzijado*.

Prevodi iz francoščine so eni redkih, ki, čeprav mnogo premaloštevilni, vendar nekako zastopajo vsa obdobja pesniškega razvoja, vsaj v glavnem. Če gremo po vrsti, naletimo najprej na Villonov *Veliki testament*, zatem na La Fontainove basni, slede pa knjige Musseta, Baudelaira, izbor nadrealističnih besedil, izbor iz Eluarda in Préverta, zbrane pesnitve Saint-Johna Persa ter knjižica pesmi s prevodi Marca Alyna, ki ga poznamo tudi kot prevajalca slovenskih pesnikov. Tu lahko omenimo še črnškega pesnika Senghorja, ki piše v francoščini.

Glede na veliko razširjenost angleščine po vojni je prevodov iz anglofonske poezije precej malo; iz dominionov nič; iz Amerike imamo le izbor iz Whitmana in Pounda. Iz same Anglije pa si po časovnem zaporedju slede: izbor iz *Canterburyjskih zgodb*, Shakespearovi soneti, zajeten izbor iz Byronovih pesmi, Coleridgeova *Pesem starega mornarja*, Wildova *Jetniška balada*, izbor iz Eliota, Dylana Thomasa *Praprotni grič* in — če knjigo prištejemo kar sem — še izbor iz škotskega pesnika Burnsa.

V zadnjem času smo dobili tudi tri madžarske prevode (po posredovanju Pomurske založbe) Petöfijevo pesnitev *Apostol*, antologijo madžarske sodobne poezije in izbor iz Endreja Andyja.

Omeniti mi je tudi popolnoma »osamljen« prevod iz romunske poezije, ciklično pesnitev *Lucifer* Michaila Eminesca. S približno enakim neločljim, in sicer zaradi tega, kam naj jo lociram, naj navedem knjižico prevodov iz ciganske poezije. Potem me pot vodi nekam proti Turčiji. Tam lahko odložim še dve knjigi, dva izbora turških pesnikov Hikmeta in Daglece. Če se od tam prepeljem prek Črnega morja v nekdanjo Kolhido, današnjo Gruzijo, bom lažji še za eno knjigo, za skrajšan ep Šote Rustavelija z naslovom *Vitez v tigrovi koži*. Nedaleč naprej lahko pri gruzinskih dednih

sovražnikih Armencih oddam še izbor iz poezije njihovega slavnega pesnika Kučaka. Če se od tam prek Kaspijskega morja prepeljem v Perzijo, se olajšam za Omarja Hajama. Če potem naredim ovinek v Indijo, ga zato, ker imam dva indijska izbora, in sicer iz epa *Mahabharata* in iz sanskrtске lirike. Na poti nazaj proti domu pustim v Mezopotamiji asirski ep o *Gilgamešu*, v Palestini svetopisemsko Salomonovo *Visoko pesem* in v Grčiji, zibelki naše kulture, izbor iz novogrškega pesnika Seferisa.

In tako mi na mizi ostane še nekaj ponatisov in pa kupček knjig s prevodi z raznih koncev sveta, ki se jih najlaže znebiti tako, da jih preprosto lepo po vrsti naštejemo:

Izbor iz pesmi sodobnega mongolskega pesnika Javuhulana.

Izbor iz starokitajskega pesnika Li Tai-poja.

Zbrane pesmi kitajskega predsednika Mao Ce-tunga.

In slednjič: Mala antologija japonske lirike, ki jo je Mart Ogen prevedel neposredno iz japonščine, kar je pri nas (poleg prevodov Vlaste Pacheinerjeve iz sanskerta) posnemanja vredna redkost.

In slednjič naj omenim še dve knjigi *Svetovne književnosti*, kjer je med drugim tudi mnogo pesniških prevodov, ki jih ni najti nikjer drugje.

Naštevanje je trajalo nekoliko dolgo, ampak če so se drugi potrudili, da so vse to prevedli, lahko tudi mi potrpiamo in vse to vsaj preberemo.

(Ker je Slovenska bibliografija, iz katere so vzeti navedeni podatki, izšla doslej samo do leta 1972, so podatki po tem letu negotovi; mogoče sem tudi prej kaj spregledal — naj mi morebitni prizadeti prevajalci oprostijo.)

Kljub temu da že na prvi pogled zelo veliko še manjka, vseeno vidimo, da je v teh tridesetih povojnih letih bilo opravljeno veliko delo. Številni ponatisi mnogih prevodov so tudi zgovoren dokaz, da je bilo delo v mnogih primerih tudi dobro opravljeno. Mimogrede povedano: to »dobro opravljeno« je zelo pomembna zadeva. Na Slovenskem je premalo moči za prevajanje poezije, da bi si lahko privoščili slabe prevode; naši prevodi morajo »zdržati« vsaj 50, če ne 100 let.

Poleg samih prevodnih uspehov je treba še posebej poudariti, da so povojna leta vsaj delno prinesla tudi smisel za načrtno skrb za pesniške prevode. Tako na primer mariborska založba Obzorja načrtno skrbi za izdajanje klasične literature in v svoji zbirki *Iz antičnega sveta* izdaja tudi mnogo pesniških prevodov. Državna založba Slovenije med deli iz svetovne klasike daje prostor za obširne pesniške knjige, ne glede na to, da še posebej izdaja tudi knjižno zbirko *Pesniki*. Pred leti je izdajala tudi zbirko *Večni sopotniki*, ki je bila posebej namenjena krajšim pesnitvam. Zbirka je sicer v nekaj letih, žal, zamrla, a kazalo bi jo obnoviti. Cankarjeva založba izdaja med svojimi *Nobelovci* vsako leto tudi po enega pesnika. Mladinska knjiga v zbirki *Kondor* redno prinaša (poleg ponatisov) tudi prevode skrajšanih eposov svetovne književnosti, v svoji izjemno lepi zbirki *Lirika* pa dosledno tiska sama pesniška dela, ki jih je doslej izšlo že 36 zvezkov.

Med dobre strani naše prevodne dejavnosti je treba šteti tudi to, da dobivamo, kot je razvidno iz gornjih naslovov, med drugim tudi prevode iz zadnjih obdobj in delno celo dela naših sodobnikov, tu in tam pa tudi že dela manj znanih evropskih literatur in celo poezijo iz nekoč povsem tujih koncev sveta.

Skratka — stanje naše prevodne poezije je glede na realne možnosti še kar dobro, tako po količini kot po kvaliteti. Seveda pa je med dobrimi stranmi tudi mnogo očitnih in tudi skritih pomanjkljivosti. Kot pri vsaki stvari bi se tudi tu dalo še mnogokaj storiti, predvsem pa poskrbeti, da bi šla nadaljnja pot navzgor, ne navzdol.

4.

Če po sili razmer pristajamo na to, da je treba v prevodih dobiti najprej predstavnike velikih književnosti, ki so na razvoj poezije vplivali bolj odločilno kot drugi, moramo ugotoviti, da je tudi v tako zoženem prevodnem načrtu vse polno lukenj. Imamo na primer moderno (vsaj ob nastanku) špansko poezijo, nimamo pa klasične. Ali pa imamo enega ali celo več pesnikov iz neke književnosti v posameznih izborih, nimamo pa nobene antologije, ki bi dajala posamičnim pesnikom okvir; to velja na primer za francosko ali nemško književnost. Ta pomanjkljivost po mojem izvira predvsem iz tega, ker ni bilo ljudi, ki bi take antologije organizirali, saj nam praksa kaže, da so se takoj, ko je kdo organiziral neko zbirko, začeli množiti tudi prevodi, sodeči v tisti okvir. Lep tak primer je nastanek hrvaške poezije, ki je nastala v rekordnem času, potem ko je nekdo stvar »vzel v roke«.

Mislím, da bi se bilo treba načrtno lotiti prav antologij, posamični izbori namreč lahko nastajajo brez organizacije, po osebnih nagibih. V zvezi s tem bi še dejal, da bi glede na obstoječe antologije kazalo izdajati najprej dopolnilne enote: tam, kjer imamo »pokrito« klasično obdobje, poskrbeti za moderno dopolnilo in obratno. Doslej imamo to vsaj v osnovi zadovoljivo ostvarjeno le pri italijanski poeziji.

V zvezi z dopolnitvijo najnujnejših del, ki sodijo v pojem svetovne poezije, nastaja zmerom bolj vprašljivo tudi vprašanje tistih dolgih pesniških del, za katera le težko pričakujemo, da bi jih kdo hotel vse življenje prevajati (v vezani obliki), ker pač kljub vsemu ne sodijo v sam vrh, denimo, na primer, *Osvobojeni Jeruzalem*, *Besneči Orlando* ali kaj podobnega. Ker gre za pretežno epska dela v pravem pomenu besede, bi dejal, da bi tu kazalo obiti nepisano pravilo prevajanja v izvorni obliki ter take pripovedne pesnitve prevesti v lepi prozi, morda z nekaj pesniškimi vložki na najlepših mestih, ki zahtevajo vezano obliko.

Druga šibka točka naše prevodne književnosti je seveda v tem, da se omejuje v glavnem na nekaj »vodilnih« literatur, tako da nekaterih »manjših« včasih ne poznamo niti toliko, kot bi bilo nujno za izobraženega človeka. To velja, žal, že za evropski prostor, v še večji meri pa vsekakor za geografsko ali kulturno še bolj oddaljene družbe. Treba bi bilo poskrbeti vsaj za skromnejše, bolj »pregledne« antologije poezije teh neodkritih literatur. V zvezi s tem se seveda takoj zastavlja vprašanje manj znanih jezikov. Tudi tu zdrava pamet sama po sebi narekuje, da je pod silo razmer pač treba obiti, vsaj začasno, utečeno pravilo, da je treba prevajati iz izvirnika. Mislím pa, da je boljše kot navadno prevajanje iz enega ali več tujih posrednih prevodov način, ki so ga pri nas uporabili na primer pri prevajanju madžarskih pesnikov, ko sta poznavalec jezika in pesnik, ki je prevajal, neposredno sodelovala. Prevajanja iz tujih prevodov se je treba poslužiti le takrat, ko res ne gre drugače. Idealno pa bi bilo, če bi sčasoma postalo pravilo, da bi

se vsak slovenski pesnik-prevajalec poleg »glavnih« naučil tudi kakšnega »bolj čudnega« jezika, ne samo evropskega, ampak tudi kakšnega daljnega, denimo kitajskega, arabskega, indonezijskega itd. Ali ni na primer »žalostno«, da so nam Litva, Latvija in Estonka, zlasti zadnji dve, po usodi tako podobni Sloveniji, zemljepisno sorazmerno tako blizu, pa nimamo od tam nobenih prevodov, vsaj iz prve roke ne.

Najhujša težava, ki grozi pesniškemu prevajanju, pa je skoraj neopazna, a toliko bolj zahrbtna. To je vprašanje »prevajalskega kadra«, kot bi rekli v modernem žargonu. Če pregledamo, kdo je prevedel zgoraj navedena dela, ugotovimo, da vsi prevajalci klasičnih del sodijo v glavnem k predvojnimi ali prvim povojnim rodovom. In če v mislih preletimo vso tisto pesniško klasiko, ki bi jo moral imeti v svojem jeziku vsak narod, ki se zaveda svoje samobitnosti, in pri tem pomislimo, kaj vse nam še manjka, se z upravičeno zaskrbljenostjo nehote povprašamo, kdo bo vse to postoril.

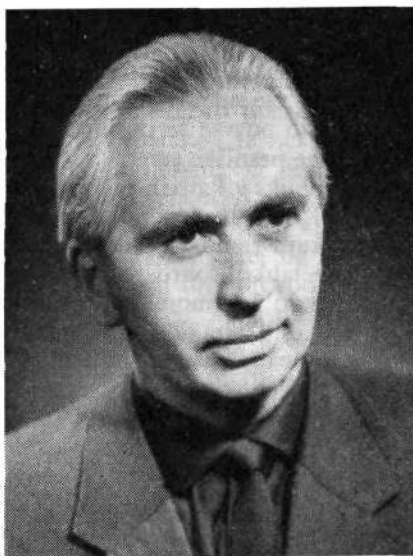
Težava je namreč v temle: sodobne pesniške smeri so v glavnem takšne, da zanje ni treba obvladati jezika in oblik, v katerih je v veliki večini napisana starejša in polpretekla poezija. Kdor pa, denimo, ne napiše nekaj sto sonetov, jih tudi prevajati ne more, kajti samo vaja dela mojstra. Moderni pesniki bodo torej brez posebne vaje lahko dobro prevajali le sebi enake, kar je sicer tudi potrebno, toda nekdo bo moral biti sposoben tudi za prevajanje pesmi v stalnih pesniških oblikah. (To, da je pesmi potrebno prevajati v oblikah izvirnika, čemur nekateri nasprotujejo, je sicer lahko predmet razprave, v bistvu pa, kot kaže praksa, jasno in nesporno). Poskrbeti bi torej bilo treba, da bi se prevajalci lahko kje izšolali. Težava je namreč v tem, da novinec, ki bi želel prevajati pesmi v stalnih oblikah, zlasti še klasične pesmi, ne ve ne kod ne kam z njimi. V redkem človeku je toliko samozavesti, da bi lahko leta in leta »skrivaj« nekaj prevajal in šele nato izdal knjigo. Običajno človeška narava potrebuje majhne stopinje. Je že tako, da človek za notranjo trdnost potrebuje javnost in da je nastop v javnosti (tako ali drugače) najboljši učitelj. Moderne pesniške smeri pa so s svojim nastopom in poudarjanjem modernosti ter s prezirom do vsega preteklega nekako neopazno izrinile iz vseh revij tudi prevode klasične poezije, ki so bili svoje čase normalni sestavni del vsakega glasila. Tako morebitni prevajalec klasičnih pesmi svojih prevodov nima kam poslati, da bi jih z objavo preizkusil v javnosti. Toda naša književnost potrebuje tudi take ljudi in take prevode, zato moramo po svojih močeh ustvariti pogoje, da jih bo dobila.

Če, na primer, revija *Beseda* in druga glasila, ki so izhajala po vojni, ne bi objavljale tudi prevodov, danes prav gotovo ne bi bilo niti tretjino pesniških prevodov, ki jih premoremo.

To je bila glavna misel, ki me je vodila k pisanju pričujočega članka, ki se izteka v tole revijsko sporočilo morebitnim zainteresiranim prevajalcem:

Po ustnem razpravljanju o vprašanih, ki sem jih zdaj v tem članku vsaj okvirno nanizal, sem se z urednikom Sodobnosti domenil, da bo revija pod mojim uredništvom uvedla poseben kotiček, prostor, kjer bodo izhajali prevodi iz svetovne poezije, predvsem še tisti, napisani v vezanih, stalnih, oblikah. Rubrika bo začela teči s prihodnjim mesecem. Prevode za nekaj prvih številkm smo si priskrbeli po razpoložljivih možnostih, za naprej pa v imenu revije vabim vse, ki bi imeli veselje do takega dela, da pošljete na

uredništvo svoje prevode poezije tega ali onega pesnika, ki vam je po srcu. Zaradi lažje presoje prosim, da prevodom priložite fotokopijo izvornikov. Če bodo prevodi dovolj lepi in zvesti, jih bomo z veseljem slej ali prej objavili. Za pošiljko zadostujejo že dve, tri pesmi, tudi ena sama, v takem primeru jih bomo tiskali pač v primernih skupinah. Gornja meja objav v eni številki bo približno 200 verzov.

Janez
Švajncer

Mimo Silvestra

Jutro se ni prebudilo umito. Nebo je ponujalo krmežljivost, prek in prek se je zapredlo s cunjastimi oblaki in svetlikalo skoznje, ko da se norčuje iz ljudi, ki so šli po glavni cesti proti občinski hiši. Ceste se je prijelo ime ulica, čeprav je to mejilo že na pretiravanje, gramoza niso prevlekli z asfaltom, že zaradi tega je ohranila vse svoje prvotne lastnosti, ko tam na kupu ni bilo toliko hiš, kot jih je pognalo iz nekoristnih

tal v zadnjih treh letih. To je točno zapisano v občinski statistiki, tajnica Zofka Kravos ima podatke takoj pri roki, ve tudi povedati, da je »asfaltiranje naše glavne ulice v občinskem planu prioriteta«. Pri tej slednji besedi se ji ko zakleto zatakne v grlu s cmokom in ji nekako ne gre z jezika, a nima slovarčka tujk na mizni plošči in tudi ne zanima se za podrobnosti, sploh se ji zdi za malo, da bi vprašala Albina Lazarja, učitelja, ne vpraša, malo je tudi sramu začinjenege, noče mu pokazati nevednosti, zniža se ji ugled, je občinska tajnica in nekoliko zadržanosti do stranke sodi k njenemu položaju.

Med telesi na glavni cesti proti občini je bilo mogoče opaziti tudi Albina Lazarja. Toliko više ni pognal, da bi ga lahko prepoznali po postavi in njegov način ni bil izjemen: niti gugajoč niti drsajoč, stopal je mirno in moško, le za spoznanje bolj uglajeno kot moški pred njim, ki ni mogel prekriti, da je zasidran med njivami in vinogradi. Moški je pregibal noge v kolnih nekako tako, kakor da nese na ramenih kaj težkega, kar mu potiska telo v zemljo. Albin Lazar ga je gledal v hrbet, ni ga ocenjeval po hoji in ni ga klical, da bi se ustavil in počakal nanj. Poznala sta se, to je bilo lahko uganiti že tedaj, ko se je moški obrnil in z roko pomahal, spodbudno pa nadaljeval pot. Nepoučenemu opazovalcu bi se morebiti zarilo v misli, da sta si